Dars jarayonida 4K ko‘nikmalarni shakllantirishning amaliy usullari

Axborot texnologiyalar va menejment universiteti

magistranti ***Panjiyeva Gulshoda Quvnoq qizi***

Annotatsiya Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishning samarali usullari yoritilgan. Kreativlik, kritik fikrlash, kommunikatsiya va kollaboratsiya ko‘nikmalarini shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va interfaol metodlardan foydalanish muhimligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: 4K ko‘nikmalar, kreativlik, kritik fikrlash, kommunikatsiya, kollaboratsiya, boshlang‘ich ta’lim.

Аннотация В статье рассматриваются эффективные методы формирования навыков 4К у учащихся начальных классов. Обосновывается значимость применения современных педагогических технологий и интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: навыки 4К, креативность, критическое мышление, коммуникация, сотрудничество.

Annotation This article discusses effective methods for developing 4C skills in primary school students. It highlights the importance of modern pedagogical approaches and teaching methods.

Keywords: 4C skills, creativity, critical thinking, communication, collaboration.

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarni har tomonlama rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. 4K ko‘nikmalari o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Kreativlik – bu o‘quvchilarning yangicha fikrlashi, noodatiy yechimlar topa olishi va mustaqil g‘oyalar yaratish qobiliyatidir. Boshlang‘ich sinfda kreativlikni rivojlantirish o‘quvchilarning intellektual salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang‘ich ta’limda kreativlikni shakllantirish uchun quyidagi metodlar samarali hisoblanadi: Birinchidan, erkin ijodiy topshiriqlar. O‘quvchilarga cheklovsiz fikr yuritish imkoniyati beriladi. Masalan: “Agar men uchuvchi bo‘lsam…” “Kelajakdagi maktab qanday bo‘ladi?” Bu kabi topshiriqlar o‘quvchilarning tasavvurini kengaytiradi va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Ikkinchidan, vizual metodlar. Rasm, diagramma va chizmalar asosida hikoya tuzish o‘quvchilarning obrazli tafakkurini rivojlantiradi. Bu usul ayniqsa kichik yoshdagi bolalar uchun samarali hisoblanadi. Uchinchidan, muammoli vaziyatlar yaratish. O‘qituvchi o‘quvchilarga noodatiy savollar beradi: “Agar quyosh chiqmasa nima bo‘ladi? “Agar odamlar uchishni bilsa-chi?”

Bu savollar o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi. To‘rtinchidan, o‘yin texnologiyalari. Didaktik o‘yinlar orqali o‘quvchilar ijodiy fikrlashga jalb qilinadi. Masalan, “Rolga kirish” o‘yinlari orqali ular turli vaziyatlarni tasavvur qiladi. Natijada kreativlikni rivojlantirish: o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi, bilimni mustahkamlaydi, mustaqil fikrlashni shakllantiradi.

Kritik fikrlash – bu ma’lumotlarni tahlil qilish, solishtirish, baholash va asosli xulosa chiqarish qobiliyatidir. Bu ko‘nikma o‘quvchilarning ongli ravishda bilim olishiga yordam beradi.

Boshlang‘ich sinfda kritik fikrlashni rivojlantirish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi: Birinchidan, savol-javob metodi. O‘qituvchi faqat faktik savollar emas, balki tahliliy savollar ham beradi: “Nima uchun?” “Qanday qilib?” “Qaysi biri to‘g‘ri va nima sababdan?” Bu savollar o‘quvchini chuqur fikrlashga majbur qiladi. Ikkinchidan, taqqoslash metodi. O‘quvchilar ikki yoki undan ortiq obyektni taqqoslaydi. Masalan: ikki qahramonning xatti-harakatlarini solishtirish, ikki hodisa o‘rtasidagi farqni aniqlash. Bu orqali ular tahlil qilish ko‘nikmasini egallaydi. Uchinchidan, “Aqliy

hujum” (brainstorming). O‘quvchilar muammo bo‘yicha turli fikrlarni bildiradi. Bu metod: erkin fikrlashni rivojlantiradi, turli nuqtai nazarlarni shakllantiradi. To‘rtinchidan, muammoli topshiriqlar. O‘quvchilarga bir nechta yechimga ega masalalar beriladi. Bu ularni mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatadi. Kritik fikrlashni rivojlantirish natijasida: o‘quvchilar mustaqil xulosa chiqaradi, noto‘g‘ri ma’lumotni ajrata oladi, mantiqiy fikrlash rivojlanadi.

Kommunikatsiya – bu o‘z fikrini aniq va ravon ifodalash hamda boshqalarni tushunish qobiliyatidir. Boshlang‘ich sinfda bu ko‘nikma ayniqsa muhim, chunki nutq rivoji aynan shu bosqichda shakllanadi.

Kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun quyidagi usullar qo‘llaniladi: Birinchidan, dialog va suhbatlar. O‘quvchilar juftlikda yoki guruhda suhbat quradi. Bu: nutqni rivojlantiradi, muloqot madaniyatini shakllantiradi. Ikkinchidan, rolli o‘yinlar. O‘quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtiradi: do‘konda savdo qilish, shifokor va bemor suhbati Bu orqali ular real hayotga tayyorlanadi. Uchinchidan, taqdimot qilish. O‘quvchilar o‘z ishini sinf oldida himoya qiladi. Bu: o‘ziga ishonchni oshiradi, nutqni rivojlantiradi. To‘rtinchidan, hikoya qilish va qayta so‘zlash. O‘quvchilar o‘qigan matnni qayta hikoya qiladi. Bu: xotirani rivojlantiradi,

fikrni tizimli ifodalashni o‘rgatadi. Natijada kommunikativ ko‘nikmalar:

o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi, o‘z fikrini himoya qilishga o‘rgatadi, nutq madaniyatini rivojlantiradi.

Kollaboratsiya – bu jamoada ishlash, o‘zaro hamkorlik qilish va umumiy maqsad sari birgalikda harakat qilish qobiliyatidir. Boshlang‘ich sinfda bu ko‘nikma quyidagi usullar orqali shakllantiriladi: Birinchidan, guruhli ishlash. O‘quvchilar kichik guruhlarga bo‘linadi va birgalikda topshiriq bajaradi. Bu: hamkorlikni rivojlantiradi, mas’uliyatni oshiradi.

Ikkinchidan, jamoaviy o‘yinlar. O‘yinlar orqali o‘quvchilar bir-biri bilan hamkorlik qiladi va jamoa ruhi shakllanadi. Uchinchidan, loyihaviy faoliyat. O‘quvchilar birgalikda loyiha tayyorlaydi. Masalan: plakat tayyorlash, kichik tadqiqot o‘tkazish Bu orqali: ijodkorlik, muammolarni hal qilish,

hamkorlik rivojlanadi. To‘rtinchidan, o‘zaro baholash. O‘quvchilar bir-birining ishini baholaydi. Bu: tanqidiy fikrlashni, adolat va hurmatni rivojlantiradi. Kollaboratsiya natijasida: o‘quvchilar jamoada ishlashni o‘rganadi, ijtimoiy ko‘nikmalar shakllanadi, liderlik qobiliyati rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2010.
3. Saidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
4. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2012.
5. Egamberdiyeva N. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
6. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent, 2008.